

ULF ELLERVIK

ÄGKLAT

The title 'ÄGKLAT' is rendered in a bold, black, three-dimensional block font. Each letter has a beveled top and a small dot at the base, from which a black liquid-like drip falls. Above the 'Ä' are two small, dark, diamond-shaped ornaments. The 'T' at the end has a long, thin drip extending downwards.

*Berättelser om slem, snor
och andra sekret*

fri tanke

INNEHÅLL

PROLOG • 7

1. SALIV • 11

- En ganska utspädd
vätska • 15
- Dregel och spott • 19
- God smak • 21
- Tandborstning • 23
- Dålig andedräkt • 27

2. ÖRONVAX • 29

- Gult klet med besk
eftersmak • 32
- Örslevar, tops och
propplösare • 33
- Gigantiska
vaxproppar • 36

3. TALG • 43

- Fett hår och fet hy • 45
- Finnar stora som
vulkaner • 48
- Vita flagor på svarta
kläder • 51
- Schampo, balsam och
tvål • 53

4. TÅRAR • 59

- Reflexårar • 61
- Känslotårar • 64
- Krokodiltårar • 67

5. SVETT • 71

- Svett i pannan • 73
- Fotsvett • 75
- Svettiga armhålor • 76
- Upphetsande svettig • 79

6. SNOR OCH SLEM • 87

- Förkylt • 89
- Slem • 91
- Snoriga och täppta
näsor • 94
- Allergi • 96
- Näsblod • 98
- Prosit • 99
- Halsont • 101
- Andas • 103
- Hosta • 106

7. BRÖSTMJÖLK • 109

- Amning • 111
- Näringsriktigt • 114
- Ersättning • 117
- Smak • 120

8. SLIDSEKRET • 125

Sex • 126

Fontänorgasmer • 128

Befruktning • 131

Surt • 134

Kopuliner • 137

9. SÄDESVÄTSKA • 143

4 sekunder – underbart

är kort • 146

En svår resa • 149

Konsten att sniffa

sig rätt • 151

EPILOG • 155

Tack • 159

Ordlista • 160

Referenser • 168

Register • 181

PROLOG

Kroppsvätska. Smaka på ordet. K-R-O-P-P-S-V-Ä-T-S-K-A. Det kan vara ett av svenska språkets fulaste ord. Det signalerar något obehagligt, något som har med kroppen att göra men som vi ändå inte riktigt vill kännas vid. Trots att alla människor producerar ungefär samma och lika mycket sekret är det något pinsamt, något vi helst vill dölja.* Några av dessa kroppsvätskor har dessutom oskicket att titta fram när man minst önskar det och vi gör allt för att undvika svettfläckar i armhålor när vi står framför en publik. Men, samtidigt som vi anser att snorkråkor och mjäll är något som helst inte ska finnas alls är det få, om ens några, kroppsvätskor vi kan vara utan. Varje typ av utsöndring fyller en viktig funktion för vår överlevnad.

Varje dag producerar vi stora mängder kroppsvätskor. Vissa ser vi inte alls eller sällan, såsom lymfvätska, blod och galla. Andra, som vi kallar exkret, innehåller det som kroppen behöver göra sig av med i form av urin och avföring. Kiss och bajs har fått exceptionellt mycket uppmärksamhet genom tiderna, och därför har jag valt att låta denna bok enbart handla om synliga sekret som alla har viktiga funktioner samtidigt som de uppfattas som

*Sekret är dessutom ett ålderdomligt ord för hemlig.

äckliga och pinsamma. Som ciceron på vår bildningsresa har vi en av Sveriges genom tiderna mest inflytelserika kemister.

Jacob Berzelius föddes sensommaren 1779 i Väversunda, vid sjön Tåkern i Östergötland. Han blev tidigt föräldralös men uppmuntrades av sin styvfar, kyrkoherden Anders Ekmarck, att läsa vidare inom naturalhistoria. Efter gymnasium i Linköping flyttade Berzelius till Uppsala för att studera medicin. Oavsett vad Berzelius tog sin an, och det var allt från analys av vatten i Medevi Brunn till studier av galvaniska element i Stockholm, utmärkte han sig för sin noggrannhet och skärpa och snart pratades det allmänt om den unge läkaren.

1802 fick Berzelius en oavlönad adjunktur i medicin och farmaci vid det nya kirurgiska undervisningsverket, det som 1810 skulle bli Karolinska Institutet. Under de kommande åren undervisade Berzelius i det som idag skulle kallas för medicinsk och fysiologisk kemi och hans lektioner publicerades under titeln *Föreläsningar i Djurkemien*. Problemet var att det inte fanns särskilt mycket kunskap att bygga föreläsningarna på och Berzelius började själv experimentera och analysera kroppsvätskor för att utröna dess kemi.

Berzelius brevväxlade med i stort sett alla kända kemister från denna tid och när han 1821 blev sekreterare i Kungliga Vetenskapsakademien gav han varje år ut en sammanfattning av de vetenskapliga framsteg som gjorts under det gångna året. 1830 gav han ut den sjätte och sista delen av sin stora lärobok i kemi som omfattar den tidens samlade kunskap inom fysiologisk kemi. I många fall hänvisar Berzelius till resultat från kollegor runt om i världen men lika ofta ger han dessa från kritik för att vara slarviga och ha dåligt underbyggda hypoteser. Själv hade han inga som helst problem med att samla in och analysera alla de sekret som den mänskliga kroppen ger ifrån sig och hans text känns, trots det ålderdomliga språket, modern.

Det är klart att det hänt otroligt mycket sedan 1800-talets början och idag kan vi i detalj analysera och förstå hur kroppsvätskor bildas och vilken funktion de fyller. I en del fall finns det dock fortfarande luckor och det är uppenbart att en del forskning

är kontroversiell medan annan är svår att genomföra, inte minst av sociala skäl. Det är helt enkelt inte så lätt att rekrytera sökspersoner till vissa, egendomliga studier. Det finns dock en rik flora av vetenskaplig litteratur att ösa ur men vi får göra det med viss försiktighet. Jag har gjort mitt bästa för att sålla bort uppenbart överdrivna studier men samtidigt känner jag en viss förtjusning över den oförblommerade nyfikenhet vi forskare har och som ibland resulterar i besynnerliga vetenskapliga artiklar. Viss kunskap är vedertagen och accepterad av vetenskapssamhället men jag har valt att även inkludera en del studier av mer spekulativ art – dock alltid med en notering om att ta det med en nypa salt.

Så, ta fram en spypåse så kastar vi oss in i kroppsvätskornas fascinerande värld.